

Styrdokument

Handlingsplan för barn i ekonomiskt utsatta hushåll

Våra styrdokument

[Normerande]

Policy - Vår hållning, övergripande
Riktlinjer - Rekommenderade sätt att agera
Regler - Absoluta gränser och ska-krav

[Aktiverande]

Strategi - Avgörande vägval och strategiområden från fullmäktigeberedningar
Program - Avgörande vägval och programområden från andra än fullmäktigeberedningar
Plan - Uppdrag, tidsram och ansvar

Innehåll

1	Bakgrund	4
2	Syfte	4
3	Barnkonventionen.....	4
4	Barn i ekonomiskt utsatta hushåll.....	5
5	Handlingsplan	6
5.1	Kartläggning, kunskapsspridning och samordning.....	6
5.1.1	Barnkonventionen.....	6
5.2	Arbete och försörjning.....	6
5.2.1	Bostad.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
5.3	Hälsöfrämjande och förebyggande arbete	7
5.3.1	Barns möjlighet till att utöva kultur- och fritidsintressen	7
5.3.2	Förskola och skola.....	8
6	Uppdrag till förvaltningen	9

1 Bakgrund

Sverige ska uppfylla förpliktelserna i FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, och all offentlig verksamhet har ansvar för att den efterlevs. Regeringen vill *förbättra uppväxtvillkoren för varje barn* och har för avsikt att *varje flicka och pojke ska oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, kunna känna sig trygg och ges de bästa förutsättningarna för att utveckla sin potential, att växa som en fritt tänkande människa och kunna delta på egna villkor i samhällsutvecklingen*. Regeringen utreder att göra barnkonventionen till lag och föreslår att detta sker i januari 2018.

I Ulricehamns kommun togs det 2009 fram en strategi för arbetet med FN:s barnkonvention. I den fastställdes bl.a. att alla kommunens sektorer, vid beslut som rör barn och unga, ska använda sig av en "barnchecklista" och årligen redovisa hur man tagit hänsyn till barnkonventionen i verksamheterna. Det saknas dock en uppföljningsstruktur för denna strategi och den har inte blivit reviderad sedan den antogs.

När det gäller barns bästa så regleras principen i socialtjänstlagen (2001:453;1 kap 2 §) liksom barnets rätt att få uttrycka sina åsikter och få sin åsikt beaktad (3 kap 5 §). I skollagen (2010:800) fastställs alla barns rätt till utbildning oavsett ekonomiska förutsättningar (1 kap 8 §) samt särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap 10 §).

I Ulricehamns kommuns budget för 2016 gavs förvaltningen i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att minska andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll samt stödja de barn som idag lever i den typen av hem. Med en sådan plan kan barnperspektivet lyftas åter på kommunövergripande nivå. Att arbeta förebyggande och hälsofrämjande, med barnets bästa i fokus, genererar både mänskliga och samhällsekonomiska vinster.

2 Syfte

Handlingsplanen ska fungera som stöd för sektorsövergripande och strategiskt arbete för ekonomiskt utsatta barn och unga. Den har en tydlig förankring i barnkonventionen och syftar till att åter göra kommunens arbete med att förverkliga konventionen aktuellt. Ett förebyggande och hälsofrämjande arbete, med barnets bästa i fokus, ska genomsyra alla verksamheter i kontakt med barn och unga.

3 Barnkonventionen

Med barn avses varje människa under 18 år. Sverige som stat är i folkrättslig mening bunden av barnkonventionen och därmed följer en förpliktelse att leva upp till de krav som konventionen ställer.

I Barnkonventionen fastställs att alla barn är lika värda och har samma rättigheter. Dessa rättigheter inkluderar bland annat social trygghet, en skälig levnadsstandard, lek, vila och fritid. Barnkonventionen innehåller fyra huvudprinciper (artikel 2, 3, 6, och 12) som är vägledande för hur konventionens övriga artiklar ska tolkas.

Artikel 2 handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3 anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall där hänsyn tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

Artikel 6 understryker att alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas tas hänsyn till barnets ålder och mognad.

Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har regeringsuppdraget att stärka och sprida kunskap bland beslutsfattare och yrkesverksamma i kommuner, landsting och regioner om vad ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär.

4 Barn i ekonomiskt utsatta hushåll

För barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll i Sverige finns risk att alla rättigheter enligt barnkonventionen inte uppfylls. Studier visar på att en familjs ekonomiska situation påverkar barnets hälsa och livsstil. Barn i ekonomiskt utsatta hushåll löper större risk för ohälsa, både fysisk och psykisk, samt för att bära känslor av skam, utanförskap, ha dålig självkänsla och prestera sämre både i skola och på fritiden. För de barn som idag lever i sådana hem är det av yttersta vikt med stöd för att tillgodogöra sig en kvalitativ skolgång, få tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter m.m. Att barn och ungdomar får en bra uppväxt är hela samhällets ansvar.

Ekonomisk utsatthet är inte en situation som i sig måste innebära att ett barn är i behov av stöd eller har det sämre än någon annan. Däremot kan ekonomin utgöra ett hinder för gemenskap och delaktighet, vilka är grundläggande mänskliga behov. Exempelvis sker detta om det saknas pengar för att delta i aktiviteter, under eller utanför skoltiden. Det kan också vara så att föräldrarna mår dåligt över sin ekonomiska situation och till följd har svårt att bidra till en trygg och kärleksfull hemmiljö.

Med barnets behov i centrum och genom att främja delaktighet, jämställdhet, mångfald och likabehandling kan kommunens insatser verka kompensatoriskt i att bidra till en trygg uppväxt, gemenskap och låta varje barn synas. Det kan ha avgörande betydelse för att förhindra psykisk ohälsa bland barn och unga.

Nyckeltalet *barnfattigdomsindex* användes senast 2012 och avsåg andel (%) barn 0-17 år med svensk eller utländsk bakgrund, i ekonomiskt utsatta hushåll. Numer används åldersspannet 0-19 år och beräknas på samma sätt. Med ekonomiskt utsatta menas hushåll med låg inkomst eller med ekonomiskt bistånd.

Källa: Kolada (SCB)	2012	2013	2014
Barnfattigdomsindex, (%)			
Ulricehamn	9,8		
Västra Götalands län (ovägt medel)	10,0		
Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel (%)			
Ulricehamn	7,8	8,7	8,1
Västra Götalands län (ovägt medel)	8,8	9,0	8,9

5 Handlingsplan

En gemensam handlingsplan för kommunens förvaltning ska fungera som stöd i arbetet för att minska andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll samt stödja de barn som idag lever i den typen av hem. För den förstnämnda målsättningen står arbetsmarknads- och utbildningsinsatser i fokus för att främja människors möjligheter till egenförsörjning. Den senare handlar om att fokusera på konsekvenserna av ekonomisk utsatthet och aktivt arbeta med förverkligandet av barnkonventionens syfte.

5.1 Kartläggning, kunskapsspridning och samordning

En förutsättning för att kunna utvärdera effekterna av arbetet med att minska andelen barn i ekonomisk utsatthet, och att förverkliga barnkonventionens syfte, är kartläggning. Det behövs väsentliga mätetal och indikatorer inom de olika verksamhetsområdena och möjlighet att följa utvecklingen. Det är även av vikt att kommunen följer med i aktuell forskning och deltar på arenor för att fånga upp goda exempel samt föra ut hur kommunen arbetar med frågan.

Det vore en fördel att ha en samordnande funktion på central nivå med uppgift att driva och hålla ihop arbetet då flera sektorer behöver vara involverade. I vissa kommuner har man ett lokalt barnombud som dels har att arbeta strategiskt och långsiktigt, med uppföljning och samordning, men även uppdraget att granska beslut utifrån barnens rättigheter.

5.1.1 Barnkonventionen

Den strategi som togs fram 2009 i kommunen, för arbetet med FN:s barnkonvention, har inte reviderats sedan den antogs. Det saknas även rutin för uppföljning och utvärdering av de åtgärder som beskrivs i strategin. Med ökad kunskap inom förvaltningen, om barnkonventionen och dess syfte, och ett aktivt arbete för dess förverkligande, skapas en god grund för ett samhälle där barns behov tillgodoses oavsett ekonomiska förutsättningar. Det är ett omfattande arbete som kräver resurser.

5.2 Arbete och försörjning

En grundläggande insats för att minska antalet familjer i ekonomisk utsatthet är att människor ges förutsättningar till egen försörjning. Deltagande i arbetslivet ger inte bara ekonomiska effekter utan är också viktigt för känslan av inflytande och delaktighet i samhället vilket i sin tur främjar en god hälsa.

Arbetsmarknadsenheten ska få fler personer i sysselsättning och motverka arbetslöshet. I sitt uppdrag kan familjer som målgrupp prioriteras då det anses angeläget, vilket förutsätter ett nära samarbete med försörjningsstödsenheten samt enheten för barn och unga. Att arbetsmarknadsenheten idag finns organiserad inom individ- och familjeomsorgen främjar denna samverkan och förenklar arbetet för att minska bidragsberoende och öka familjers möjlighet till egenförsörjning.

Individ- och familjeomsorgen har i sitt grunduppdrag alltid att beakta barn och ungdomars situation vid beslut. Vidare har de alltid uppdraget att samverka med övriga verksamheter inom förvaltningen samt andra organisationer för att uppnå bästa möjliga måluppfyllelse. Barnets bästa ska alltid skall beaktas, utredas och redovisas även om det inte är avgörande för beslutet.

5.2.1 Stöd och trygghet

Rätten till bostad är grundläggande i barnkonventionen och en mycket viktig faktor för att skapa en trygg uppväxtmiljö. Med en osäker bostadssituation följer ofta andra problem kopplade till arbete och inkomst, familj och hälsa m.m. Ett vräkningsförebyggande arbete i kommunen, som initierats i *Handlingsplan för att motverka hemlöshet (2016)* syftar till att säkra att personer som har en bostad inte blir av med den. Det kan ske genom uppsökande verksamhet från socialtjänst och samarbete med hyresvärdar. Genom socialtjänst ges även familjer rådgivning och hjälp med obetalda hyror och annat som innebär hot om vräkning.

Inom individ- och familjeomsorgen tas även det yttersta ansvaret för barn och deras familjer i utsatta livssituationer. Det erbjuds föräldrautbildningar, stöd genom samtal och rådgivning samt insatser som kontaktfamilj eller familjehem. Det finns en specifik stödgrupp för barn och ungdomar i familjer med alkoholproblem, drogberoende eller psykisk sjukdom, Musslan. Barn- och elevhälsan finns kopplad till varje skola i kommunen och erbjuder stöd kopplat till hälsa och studier genom t.ex. kurator. Skolans elevhälsoteam och arbetar för att skapa en god miljö för elevers hälsa, lärande och utveckling.

5.3 Hälsufrämjande och förebyggande arbete

Det övergripande målet för folkhälsan i Ulricehamns kommun är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen (Verksamhetsplan folkhälsa 2017). Ohälsa återkommer ofta i familjer med sämre ekonomisk standard, vare sig det är det ena som orsakat det andra eller tvärtom.

Barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll löper större risk att drabbas av ohälsa. Det finns även tydliga kopplingar mellan ekonomisk utsatthet och sämre prestation i skolan och på fritiden. Barn som presterar dåligt i grundskola tenderar i mindre utsträckning att läsa vidare och låg utbildning korrelerar i sin tur med ekonomisk utsatthet och åter igen ohälsa. Att ha ett hälsufrämjande arbete i kommunen blir således mycket viktigt. Aktiviteter som genomförs och bidrag som betalas ut kan med fördel analyseras ur ett delaktighetsperspektiv där utvärderingen utifrån bland annat ekonomisk tillgänglighet.

5.3.1 Barns möjlighet till att utöva kultur- och fritidsintressen

I arbetet med att utveckla och göra fritidsaktiviteter och kulturarenor tillgängliga för barn och unga ska kultur- och fritidsverksamheten arbeta med målgruppens delaktighet. Den upplevda delaktigheten ska mätas likväl som de insatser som genomförs för att öka den.

Föreningslivet kan ha en bred och allsidig påverkan på unga människors utveckling och välbefinnande och det är därför viktigt för Ulricehamns kommun att stötta, hitta samarbeten och utforma fritidsaktiviteter för att mildra effekten av att växa upp i utsatta hushåll. Dessa samarbeten kan med fördel även innebära att kommunen erbjuder kunskaphöjande insatser om delaktighet, jämlikhet och mångfald till verksamma i föreningar. All verksamhet som får ekonomiskt stöd ska vara förenlig med barnkonventionen.

Hinder för delaktighet som identifierats och kan vara avgörande speciellt för barn och unga i hushåll med lägre inkomster är;

- Plats och kommunikationer; att kunna ta sig till och från aktiviteten tryggt och kostnadsfritt
- Tider; när på dagen som aktiviteter läggs har betydelse för tillgängligheten då alla föräldrar inte har flexibla arbetstider
- Kostnader; föreningsavgifter, resor exempelvis vid matcher, utrustning m.m.

- Språk, kultur och bristande kunskap, hos familjer som inte växt upp i Sverige, om hur föreningslivet m.m. fungerar i kommunen.

Under 2016 har kommunen fått stadsbidrag som delats ut som mikrobidrag till föreningar som erbjuder kostnadsfria aktiviteter under sommarlovet eller skapat aktiviteter för att integrera nya och gamla kommuninvånare och ökad tillgänglighet och delaktighet. Det finns ett tydligt behov av verksamhet även på övriga lov. Bidrag har även delats ut för långsiktig satsning på verksamhet med syfte att skapa nya, bestående kontaktytor och möten/mötesplatser mellan nya och gamla kommuninvånare. Det finns ett stort värde i dessa insatser och ett behov av en plan för att genomföra dem även om statligt stöd inte erhålls.

Kultur- och fritidsverksamheten har utrett möjligheten till att starta en s.k. fritidsbank där sport- och fritidsprylar kan lånas kostnadsfritt, som böcker på ett bibliotek. Många kommuner i Sverige har liknande koncept. Ursprungligen är det initierat ur ett folkhälsoperspektiv med syfte att få unga att röra på sig och testa olika aktiviteter. Införandet av fritidsbank skulle dock även ur perspektivet ekonomisk hållbarhet kunna bidra mycket i värde för familjer med sämre ekonomiska förutsättningar.

Kultur och fritid har även under 2016, med hjälp av projektmedel, arbetat med fritidskonsulenter som kartlagt föreningar och aktiviteter i kommunen. Det har varit ett mångfaldsprojekt, riktat mot nyanlända och asylsökande barn och unga, och det finns ett stort behov av att förvalta resultatet. Det behövs arbetas långsiktigt och strategiskt med tydliga kommunikationsvägar, kunskaphöjande insatser och "en väg in" för kultur- och föreningsliv samt de invånare som söker information och vill delta.

5.3.2 Förskola och skola

Skolan har en viktig roll för individens utveckling och kan, genom att vara en trygg plats som synliggör varje barn och dess förmåga, kompensera till viss del för de effekter som följer av ekonomisk utsatthet. Det är därför viktigt att alla barn känner att de har lika tillgång till exempelvis aktiviteter under skoltiden. Olika dolda kostnader i skolan kan leda till att barn i utsatta hushåll känner stress, oro och skuld och undviker aktiviteter.

Utbildningen ska enligt lag vara avgiftsfri. Skollagen medger dock att en grundskola eller gymnasieskola får ta ut enstaka avgifter som utgör obetydliga kostnader för eleverna. Det kan vara en färdbiljett med allmänna kommunikationsmedel, eller inträdesbiljett till ett museum. Flera obetydliga belopp på en termin kan dock sammantaget bli så omfattande att det bryter mot skollagen. Det är således viktigt att det görs en samlad bedömning av de kostnader som belastar en elev under ett läsår.

Om en avgift tas ut ska det klart framgå att det är frivilligt för vårdnadshavare att lämna bidrag. Alla elever ska få delta i aktiviteter som betraktas som en del av undervisningen, även om aktiviteten är kostnadsbelagd. Även tillgång till måltider under friluftsdagar och studieresor, som innebär att barnen inte går till skolmatsalen, måste säkras. I samarbete med kostenheten kan skollunch beställas och tas med för att säkra att barnen kan delta och att de får i sig mat vid exempelvis studieresor.

Elever samlar ibland in pengar för att kunna genomföra en gemensam skolresa som en del av utbildningen. Vid sådana tillfällen får det inte finnas någon koppling mellan hur mycket en enskild elev bidrar med och elevens möjlighet att få delta i aktiviteten. Insamlande av pengar måste vara frivilligt.

Kommunen erbjuder gratis musikskola där även tillgång till instrument finns.

6 Uppdrag till förvaltningen

Övergripande syfte	Uppdrag	Förklaring	Ansvar
Kartläggning, kunskapsspridning och samordning	Utreda möjligheten för ett lokalt barnombud i Ulricehamns kommun att samordna och leda arbetet med att säkra barns rättigheter i kommunen	Förvaltningen behöver kartlägga barnfattigdomen, samordna insatser och följa upp dem utifrån barnkonventionens syfte. Det är ett arbete som bör hållas ihop centralt och möjligheten till en centralt placerad funktion ska utredas.	Kommunchef
Minska antal barn i ekonomiskt utsatta hushåll - möjliggöra egenförsörjning	Fastställa rutin för att prioritera vuxna, med försörjningsansvar för barn, som grupp inom IFO	För samverkan inom individ- och familjeomsorg, mellan socialtjänst och arbetsmarknadsenheten, för att prioritera ärenden där barn är inblandade.	Socialchef
Förebyggande och hälsofrämjande - motverka negativa konsekvenser av ekonomisk utsatthet	Säkerställa barns tillgång till kostnadsfria aktiviteter, även på loven, och eliminera hinder för en aktiv och inkluderande fritid	Kostnadsfri tillgång till idrottsutrustning och annat, som i konceptet fritidsbank, samt säkra platser och arenor för spontanaktiviteter och rekreation. Planering bör ske utifrån barns och ungas delaktighet.	Sektorchef service
	Säkerställa en avgiftsfri skola	Alla barn ska kunna ta del av de aktiviteter som planeras in i skolundervisningen. Med rutiner för planeringen av sådana aktiviteter kan barnperspektivet säkras. Helhetsbedömningar av samtliga kostnader som belastar en elev under ett läsår bör genomföras regelbundet.	Sektorchef lärande